

Darba uzdevums tematiskā plānojuma “Valmieras valstspilsētas zaļās infrastruktūras attīstības plāns” izstrādei

1. Tematiskā plānojuma izstrādes nepieciešamības pamatojums

Saskaņā ar Pašvaldību likuma 4.panta pirmās daļas 20. un 22.punktu¹, pašvaldības autonomā funkcija ir veicināt dabas kapitāla ilgtspējīgu pārvaldību un apsaimniekošanu, kā arī noteikt publiskā lietošanā esoša pašvaldības īpašuma izmantošanas kārtību, un veicināt klimata pārmaiņu ierobežošanu un pielāgošanos tām. Atbilstoši Pašvaldību likuma 4.panta pirmās daļas 2.punktā noteiktajam, viena no pašvaldības autonomajām funkcijām ir gādāt par pašvaldības administratīvās teritorijas labiekārtošanu un sanitāro tīrību (t. sk. publiskai lietošanai paredzēto teritoriju uzturēšana; parku, skvēru un zaļo zonu ierīkošana un uzturēšana), kā arī noteikt teritoriju un būvju uzturēšanas prasības, ciktāl tas saistīts ar sabiedrības drošību, sanitārās tīrības uzturēšanu un pilsētvides ainavas kvalitātes mērķu sasniegšanu.

Nepieciešamība izstrādāt pilsētu zaļināšanas plānus izriet no šādiem Eiropas Savienības un nacionāla līmeņa politikas plānošanas dokumentiem, kā arī Valmieras novada attīstības plānošanas dokumentiem.

ES Biodaudzveidības stratēģija 2030.gadam²:

Veselīgu ekosistēmu, zaļās infrastruktūras un dabā balstītu risinājumu veicināšana būtu sistemātiski jāintegrē pilsētplānošanā, arī publiskajā telpā, infrastruktūrā un ēku un to apkārtnes projektēšanā. Eiropas Komisija aicina Eiropas pilsētas, kurās ir vismaz 20 000 iedzīvotāju, izstrādāt tālejošus pilsētas zaļināšanas plānus (*Urban Greening Plans*³). Tiem jāietver pasākumi, kuru mērķis ir radīt vai saglabāt bioloģiski daudzveidīgus un sabiedrībai pieejamus pilsētas mežus, parkus un dārzus, alejas, pilsētplāvas un pilsētas dzīvžogus, kā arī sekmēt publiskās infrastruktūras, tostarp ēku, zaļināšanu, piemēram, ierīkojot zaļos jumtus un zaļās sienas. Turklāt pasākumiem jāpalīdz uzlabot zaļo zonu savienojamību, izskaust pesticīdu izmantošanu pilsētvidē un ierobežot pilsētu zaļo zonu pārmērīgu pļaušanu un citu bioloģiskajai daudzveidībai kaitīgu praksi.

ES Dabas atjaunošanas regula⁴:

Eiropas Parlamenta un Padomes 2024.g. 24.jūnijā pieņemtā regula par dabas atjaunošanu nosaka prasību visām dalībvalstīm līdz 2030.gadam nesamazināt pilsētu zaļās zonas un pilsētu koku vainagu projekcijas kopējo platību valstī, salīdzinot ar 2024.gadu, bet no 2031.gada 1.janvāra pilsētu zaļās zonas valsts kopplatībai un pilsētu koku vainagu projekcijai panākt augšupēju tendenci, tostarp, pilsētu zaļās zonas integrējot ēkās un infrastruktūrā, līdz ir sasniegts apmierinošs līmenis.

¹ <https://likumi.lv/ta/id/336956-pasvaldibu-likums>

² <https://eur-lex.europa.eu/LV/legal-content/summary/eu-biodiversity-strategy-for-2030.html>

³ https://environment.ec.europa.eu/topics/urban-environment/urban-nature-platform_en

⁴ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202401991

Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plāns⁵:

Ar Ministru Kabineta rīkojumu Nr.380 2019.gadā apstiprinātais Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plāns laika posmam līdz 2030.gadam kā vienu no stratēģiskajiem mērķiem izvirza "infrastruktūra un apbūve ir klimatnoturīga un plānota atbilstoši iespējamiem klimata riskiem". Mērķa īstenošanai paredzēti šādi pasākumi: 1) identificēt primāri svarīgās vietas pilsētās un citās blīvi apdzīvotās vietās, kur zaļā infrastruktūra var sniegt vislielāko atdevi un sekmēt pielāgošanos klimata pārmaiņām; 2) attīstot vai reģenerējot urbānas teritorijas, paredzēt un īstenot zaļās infrastruktūras risinājumus, kas sekmē pielāgošanos klimata pārmaiņām.

Valmieras novada pašvaldības ilgtspējīgas Attīstības stratēģija un Attīstības programma⁶:

Valmieras novada ilgtspējīgas attīstības stratēģijā ilgtermiņa prioritātes "Pievilcīga dzīves vide un telpa" vidēja termiņa prioritātes "Pieejams mājoklis" rīcības virziena "Dabas vide, kultūrvēsture" pirmais uzdevums nosaka veicināt ilgtspējīgu dabas resursu izmantošanu un publiskās ārtelpas attīstību, attīstīt zaļās zonas pilsētu un ciemu vidē, veicināt ainavu aizsardzību un pilsētvides ainavu kvalitātes paaugstināšanos.

Savukārt Attīstības programmas Rīcības plāns nosaka integrēt ieguldījumus publiskajā ārtelpā (parks, skvērs, promenāde, publiski pieejama atpūtas zona), zilo un zaļo koridoru plānošanu, identificējot primāri svarīgās vietas, kur ieguldījumi var sniegt vislielāko atdevi, uzlabot sabiedrības drošību vai dzīves vides kvalitāti, kas var ietvert multifunkcionālus risinājumus, zaļo un zilo infrastruktūru, kā arī radīt mūsdienīgu un funkcionālu ārtelpu, rūpējoties par bioloģisko daudzveidību un vienlaikus nodrošinot dažādu iedzīvotāju grupu vajadzības.

Tematiskais plānojums tiek izstrādāts Eiropas Savienības LIFE programmas 2021-2027 Klimata apakšprogrammas projekta "Dabā balstītu un viedo risinājumu portfeļa izstrāde un demonstrēšana pilsētu klimata noturības uzlabošanai Latvijā un Igaunijā" (turpmāk – LIFE LATESTadapt) (PVM ID APS1100) ietvaros.

Galvenās Tematiskajā plānojumā risināmās prioritātes ir saistītas ar pielāgošanos klimata pārmaiņām – lietusūdens plūdu mazināšana, karstumsalu efekta mazināšana, bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un atjaunošana un zaļās infrastruktūras tīklojuma izveidošana un tās pieejamības nodrošināšana iedzīvotājiem. Tematiskajā plānojumā uzsvars tiek likts uz zaļās infrastruktūras attīstības vajadzībām, iespējām un nepieciešamām rīcībām.

2. Tematiskā plānojuma izstrādes mērķis un risināmās tēmas

Tematiskā plānojuma izstrādes mērķis – raksturot Valmieras pilsētas zaļās infrastruktūras stāvokli, sniedzot priekšlikumus tās tālākai attīstībai un pārvaldībai, lai veicinātu sabiedrības dzīves vides uzlabošanu, pilsētvides ilgtspējīgu attīstību un pielāgošanos klimata pārmaiņām.

Tematiskajā plānojumā risināmās tēmas:

- ***Izveidot vienotu Valmieras pilsētas zaļās infrastruktūras tīklojumu***, kura galvenā ass ir Gauja ar tai piegulošajām teritorijām, pamatojoties uz zaļās infrastruktūras tīklojuma izveidošanu kā pamatu dažādu ar klimata pārmaiņām saistītu izaicinājumu novēršanai (t.sk. potencialitāte plūdu risku novēršanai, karstumsalu efekta mazināšanai un

⁵ <https://likumi.lv/ta/id/308330-par-latvijas-pielagosanas-klimata-parmainam-planu-laika-posmam-lidz-2030-gadam>

⁶ <https://www.valmierasnovads.lv/dokumenti/valmieras-novada-attistibas-planosanas-dokumenti/>

bioloģiskās daudzveidības veicināšanai Valmierā). Zaļās infrastruktūras pieejamības nodrošināšana visiem pilsētas iedzīvotājiem ir būtisks taisnīgas pilsētas plānošanas aspekts. Sasaistē ar mikromobilitātes infrastruktūru, pieejamas zaļās zonas veicinās fizisko aktivitāti, uzlabos garīgo veselību, sekmēs kopienas saliedētību un indivīdu labbūtību – sniegs nozīmīgu devumu dzīves kvalitātes paaugstināšanā.

- **Novērst lietus ūdeņu radītos plūdu riskus Valmieras pilsētvidē:** lai novērstu plūdus un samazinātu lietus ūdeņu noteces daudzumu, ir svarīgi efektīvi apsaimniekot lietus ūdeņus pilsētas apbūves teritorijās. Integrējot dabā balstītus risinājumus, var uzlabot ūdens uzsūkšanos, uzlabot gruntsūdeņu atjaunošanos un mazināt pārmērīgu nokrišņu negatīvo ietekmi, vienlaicīgi veicinot pilsētvides estētisko un ekoloģisko vērtību.
- **Mazināt karstumsalu efektu:** Pilsētu karstuma salas rodas, kad dabisko zemes segumu aizstāj mākslīgs segums, ēkas un citas virsmas, kas absorbē un aiztur siltumu. Temperatūras paaugstināšanās palielina enerģijas patēriņu gaisa dzesēšanas sistēmās, kā arī veicina gaisa piesārņojumu. Dabā balstīto risinājumu iekļaušana ēku projektos un apkaimju plānos var ievērojami uzlabot pilsētas mikroklimatu, samazināt enerģijas patēriņu un uzlabot pilsētu gaisa kvalitāti.
- **Saglabāt bioloģisko daudzveidību:** bioloģiskās daudzveidības saglabāšana uzlabos ekoloģisko noturību un ekosistēmu pakalpojumu nodrošinājumu. Veidojot un uzturot daudzveidīgas zaļās zonas, var uzturēt dažādas augu un dzīvnieku sugas, to migrācijas koridorus un veicināt pilsētu iedzīvotāju saikni ar dabisko vidi.

3. Nosacījumi tematiskā plānojuma izstrādei:

Tematiskā plānojuma teritorija – Valmieras pilsētas administratīvā teritorija

- Tematiskā plānojuma izstrāde veicama, ņemot vērā projekta LIFE LATESTadapt partneru (VARAM, RTU, VRI, BEF-LV, TALTECH, NORDICBOTANICAL, BALTIJAS KRASTI, u.c) sagatavotos datus, materiālus un ieteikumus, t.sk. zaļās infrastruktūras novērtējuma kartes un identificētās prioritārās problēmvieta, kur nepieciešami uzlabojumi plūdu risku un karstumsalu efekta mazināšanai (Pielikumā).
- Tematiskais plānojums izstrādājams koprades procesā, organizējot ieinteresēto pušu iesaistes pasākums (t. sk. seminārus, interaktīvas darbnīcas un citas līdzdalības iniciatīvas). Koprades pasākumi organizējami, sadarbojoties ar LIFE LATESTadapt projekta partneriem (VARAM, BEF-LV u.c.).

4. Tematiskā plānojuma izstrādes uzdevumi

- 4.1 Balsoties uz LIFE LATESTadapt sagatavotajiem zaļās infrastruktūras novērtējuma un problēmvieta prioritizācijas telpiskajiem datiem (Pielikumā), apzināt un raksturot zaļās infrastruktūras esošo situāciju Valmieras pilsētā klimatnoturības kontekstā, analizēt esošās problēmas, to cēloņus un nepilnības zaļās infrastruktūras tīklojumā un pārvaldībā.
- 4.2 Analizēt attīstības plānošanas dokumentus un normatīvos aktus par zaļās infrastruktūras pārvaldību, izmantojot (un skaidrojot) atbilstošo terminoloģiju.
- 4.3 Izstrādāt risinājumus pilsētas zaļās infrastruktūras pārvaldības modeļa uzlabošanai., t.sk. sadarbības nodrošināšanai ar iesaistītajām pusēm, tās iesaistot zaļās infrastruktūras pārvaldībā.
- 4.4 Balstoties uz identificētajām un potenciālajām problēmteritorijām un esošās situācijas raksturojumu, kā arī saskaņā ar pilsētas teritoriju funkcionālo zonējumu un Valmieras pilsētas transporta attīstības koncepcijā piedāvātajiem risinājumiem gājēju un velo infrastruktūras attīstībai, izstrādāt zaļās infrastruktūras tematisko zonējumu, tīklojumu un

vadlīnijas zaļās infrastruktūras attīstībai un apsaimniekošanai ar praktiskiem ieviešanas instrumentiem.

4.4.1 paredzot vienota, daudzfunkcionāla zaļās infrastruktūras tīklojuma attīstību;

4.4.2 nodrošinot lietus ūdeņu racionālu izmantošanu («ūdens kā resurss» t.sk. pluviālo teritoriju apsaimniekošana – ūdens uzkrāšanās ekstremālos laikapstākļos; pielāgošanās scenāriji – ūdens novirzīšana uz citām teritorijām, savstarpējā teritoriju sadarbība un virszemes noteces lēnināšana);

4.4.3 nodrošinot siltumsalu efekta mazināšanu pilsētvidē;

4.4.4 nodrošinot bioloģiskās daudzveidības aizsardzības (un vērtības palielināšanās) principu ieviešanu (piemēram: Gaujas palieņu pļavu uzturēšanas vadlīnijas, invazīvo sugu (kailgliemeži, spriganes, zeltslotiņas u.c.) ierobežošanas vadlīnijas u.c.)

4.5 Vadīt (moderēt) ieinteresēto pušu līdzdalības pasākumus (koprades pasākumus) tematiskā plānojuma izstrādes laikā, sadarbojoties un konsultējoties ar LIFE LATESTadapt projekta partneriem. Koprades pasākumi iedzīvotāju un iesaistīto pušu iesaistīšanai un izglītošanai paredzēti kategorijās: daudzdzīvokļu māju apbūves teritorijas, privāto un savrupmāju apbūves teritorijas, rūpnieciskās apbūves teritorijas, visa pilsēta kopumā (vērtējot arī pilsētas apkaimju pieslēgšanās kontekstā). Paredzēt tematiskā plānojuma satura prezentēšanu iesaistītajām pusēm un pasūtītājam.

4.6 Sadarbībā ar pašvaldības struktūrvienībām izstrādāt tematiskā plānojuma ieviešanas pasākumus, noteikt to rezultātus, ieviešanas termiņus un atbildības (Rīcības plāns), veicot ietekmes uz pašvaldības budžetu novērtējumu.

4.7 Sadarbībā ar LIFE LATESTadapt projekta partneriem izstrādāt monitoringa ietvaru tematiskā plānojuma ilgtermiņa attīstības novērtēšanai.

5. Tematiskā plānojuma izstrādē iesaistāmie nozares eksperti un valsts institūcijas

5.1 Koordinēt darba grupu tematiskā plānojuma izstrādei, kuras sastāvā ir iekļauti Pašvaldības iestāžu un struktūrvienību speciālisti (vides speciālists, ainavu arhitekts, Būvvaldes speciālists, tūrisma speciālists u.c.).

5.2 Tematiskā plānojuma darba grupa pēc nepieciešamības piesaista pārstāvjus no institūcijām:

- i. Dabas aizsardzības pārvalde;
- ii. Valsts vides dienests;
- iii. Nevalstiskās organizācijas;
- iv. Nekustamo īpašumu attīstītāji;
- v. Pētniecības sektors;
- vi. u.c.

6. Plānotie sabiedrības līdzdalības pasākumi

6.1 Informācija par tematiskā plānojuma izstrādi un izstrādātā redakcija nododama publiskajai apspriešanai normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, sabiedrības viedokļu uzklausišanai organizējot publiskās apspriešanas sanāksmi.

6.2 Tematiskā plānojuma izstrādes ietvaros nodrošināt fokusa grupu darbības ar pilsētas iedzīvotājiem, uzņēmējiem un nekustamā īpašuma turētājiem un attīstītājiem, kā arī iedzīvotāju apkaimju biedrībām.

6.3 Pasūtītāja un iesaistīto pušu iepazīstināšana ar izstrādāto plāna projektu.

6.4 Visus normatīvajos aktos noteiktos paziņojumus par tematiskā plānojuma izstrādes gaitu publisko Teritorijas attīstības un plānošanas informācijas sistēmā (TAPIS), Pašvaldības tīmekļa vietnē un informatīvajā izdevumā.

7. Tematiskā plānojuma saturs un noformējums

7.1 Paskaidrojuma raksts (situācijas analīze);

7.2 Grafiskā daļa;

7.3 Priekšlikumi, ietverot pārvaldības modeli, zaļās infrastruktūras attīstības un apsaimniekošanas vadlīnijas un rīcības plānu.

7.4 Tematiskais plānojums iesniedzams elektroniskā formā un noformējams šādi:

i. Teksta daļa sagatavojama *.doc un *.pdf formātā;

ii. Grafiskā daļa – digitālie vektoru dati iesniedzami *dgn vai *.dwg, *.shp formātā.

8. Tematiskā plānojuma izstrādes termiņš

8.1 Tematiskais plānojums izstrādājams līdz 31.03.2026.

8.2 Uzsākot Tematiskā plānojuma izstrādi ar Pasūtītāju jāsaskaņo darba grafiks.